

'MEER DAN DE WAARHEID'

Kasteel met mensen en verhalen

ABSTRACT

Lezing voor: Maatschappij tot Nut van het Algemeen, departement Heusden op woensdag 24 januari 2024 in De Open Hof, Breestraat 10 in Heusden, en in het MFC De Dussenaar te Dussen op woensdag 28 februari 2024.

Ton Lensvelt

'Meer dan de waarheid'

Inhoud

Inleiding.....	2
Een donjon in Dussen.....	3
Arent II de Grote.....	4
Veldtochten.....	4
Gifmoord.....	6
Kasteel Dussen verkocht.....	7
Walraven van Gendt.....	8
Anna van Arckel.....	8
Legende van het harnas.....	9
Gids voor Hugo de Groot.....	10
Heren van Axele.....	11
Katholieke enclave.....	13
Vriendenkring.....	13
Eerste bibliotheek in de regio.....	14
Van der Schueren Haechoort.....	14
Afronding voor de pauze.....	15
Na de PAUZE.....	16
Trouwfeest.....	16
Graaf Alexander van Groesbeeck.....	18
Nieuwe kasteelheer.....	19
Cijnsdag in Heyndonck.....	20
Familie De Croix.....	21
Charles II de Croix.....	23
Graaf D'Ursel.....	23
Slotshoeve.....	24
Kinderhoofdje.....	24
Schatgraver, wichelaar en duikbootbouwer.....	25
Kasteel als opvangplaats.....	26
Kasteel geplunderd en verkocht.....	27
Juffrouw Suringar.....	28
Suringar-daalder.....	29
Kasteel gered.....	29
WO II.....	29
Restauratie en wederopbouw.....	30
Huis voor het volk.....	30

Dia 1 Titel lezing: 'Meer dan de waarheid'.

Vragen alleen tijdens de pauze en na afloop!

Inleiding

Dia 2 Godfried Bomans. Openen bij aanvang van de lezing

Godfried Bomans schreef dat het redelijk eenvoudig is om over piraten, gifmengers en sluipmoordenaars een leesbaar boek te schrijven. Maar dat het wel wat meer vereist om gewone mensen tot leven te wekken.

Toch, dames en heren, is dat de rode draad in de populaire serie 'Kleine geschiedenissen van Dussen' en dus ook in deel zes van deze boekenreeks en ook in mijn verhaal van vandaag.

BOEKJE TONEN !!

U maakt kennis met de mens achter de dikke - en hermetisch gesloten kasteeldeur. Maar dat niet alleen. Deze lezing pretendeert ook 'Meer dan de waarheid' te vertellen.

Dia 3 'Meer dan de waarheid'.

Dat belooft wat: De kasteelbewoners tot leven wekken en dan ook nog eens 'meer dan de waarheid' uit de doeken doen.

Het was overigens Bert Wagendorp die deze uitspraak muntte. In zijn trilogie *De memoires van Abel Sikkink*, vermengt hij fictie met de realiteit van Amerika in de 19de eeuw. Daarmee heet het een 'non-fictieroman' te zijn. Een genre waarin historische figuren en waargebeurde voorvallen vermengd worden met romanpersonages, fictieve situaties en gesprekken. Hij is van de waarheid afgeweken, juist om dichterbij de waarheid te komen. Hij heeft zijn eigen waarheid en werkelijkheid gecreëerd.

Vroeger werd er veel minder gelezen. Er was geen geld om boeken te kopen en er waren ook geen bibliotheken. Veel mensen konden zelfs helemaal niet lezen of schrijven. Ter compensatie vertelden ze elkaar verhalen, die van generatie op generatie werden doorgegeven.

Dia 4 Legendes & Volksverhalen uit vroeger tijden.

De aanwezigheid van een kasteel in Dussen, heeft er toe bijgedragen dat er nogal wat legendes en volksverhalen de ronde deden. De meesten daarvan zijn in de loop der tijden in vergetelheid geraakt, maar in het kasteelboek zijn er maar liefst 21 'opnieuw tot leven gewekt'. Omdat het mooie verhalen zijn, maar ook om 'dichterbij de waarheid' te komen.

Bent u er klaar voor? Riemen vast, zou ik zeggen. We gaan vertrekken!

Een donjon in Dussen

We gaan terug in de tijd. Toen de regio werkelijk nog bezaaid was met kastelen. Op de volgende dia staan er een viertal afgebeeld.

Dia 5 Vier kastelen in de regio Land van Heusden en Altena.

En dat is slechts een selectie, want in bijna elk dorp stond wel een slot, huys, burcht, motte of casteel. Soms zelfs meerderen. In Werkendam stonden bijvoorbeeld wel 4 kastelen. Terwijl dat in Poederrijen al veel eerder gesticht was.

Begin 14de eeuw werd er in Dussen aan het riviertje De Dusse ook een gebouwd. Nou ja, geen kasteel, maar een woontoren, een donjon.

Dia 6 Fictieve bouw van de donjon in Dussen.

Het plaatje dat u hier ziet toont overigens niet de bouw van de donjon in Dussen maar van de herbouw op geheel oorspronkelijke wijze van een kasteel in Bourgondië in Frankrijk. Maar zo zal de bouwplaats er in Dussen ook wel hebben uitgezien. Arbeiders uit het dorp en de regio liepen er in de tredmolen en sjouwden dat het een aard had.

Verschillende ambachtslui timmerden, metselden en smeden. Maar ook de steenhouwer, loodslager, wagenmaker en touwslager waren er actief. De woontoren begon allengs vorm te krijgen.

Dia 7 Kasteel van Heusden en citaat uit oorkonde van 1330.

Bij de realisatie van de bescheiden vesting in Dussen, speelde de heer van Heusden een belangrijke rol. Hij had in Dussen namelijk een 'ghesate (hofstede) met twee hoeven (circa 48 morgen) lants' in eigendom. Reden waarom hij van de Hertog van Brabant opdracht kreeg er 'een huse' te bouwen.

Dia 8 Een fictieve weergave van 't Slot te Geertruydenberg.

Het was een reactie van de Hertog op de bouw van een 'sterckte' die de Graaf van Holland door Willem van Duivenvoorde in 1323 bij Geertruidenberg had laten optrekken. Holland en Brabant hadden destijds voortdurend bonje.

Na de belegering van Heusden in 1318, moest Holland weliswaar van Heusden afzien, maar waren de twee kemphanen wel begonnen met de afbakening van wat zij zagen als 'hun territorium'.

Dia 9 Het geslacht Van der Dussen werd bewoner van de donjon.

In de stichtingsoorkonde wordt niet vermeld wie er werd beleend met het 'huys te Dussen' maar Jan III van der Dussen was zeer waarschijnlijk de eerste bewoner van de woontoren.

Hoewel het geslacht Van der Dussen eigenlijk een Hollandse herkomst had, leek het erop dat Jan III de zijde van Brabant gekozen had. Zijn broer en opvolger Claes I werd echter weer tot de Hollandse adel gerekend.

Arent II de Grote

Het geslacht ontwikkelde zich in de 14de eeuw tot aanzienlijk en werd tot de elite van Holland gerekend. Een belangrijke - maar vooral kleurrijke vertegenwoordiger, was Arent II van der Dussen. Vanwege zijn aansprekende daden werd hij ook wel Arent de Grote genoemd.

Dia 10 Rutger Hauer als Floris van Rosemondts tv-ridder uit de jaren zestig van de vorige eeuw.

Arent was een echte ridder. Een soort van Floris van Rosemondts, de Nederlandse versie van de Britse ridder Ivanhoe, die we kennen van de zwart-wit tv-beelden uit onze jeugd. Al was onze Arent wel wat minder rechtschapen....

Dia 11 Ridderuitrusting tentoongesteld.

Hij was een echte vechtjas, die zijn mannetje stond op de razend populaire riddertoernooien, en zo nodig ook voor zijn leenheer op het slagveld. Geweld was onderdeel van zijn leven, hij wist niet beter. Hij plunderde, verminkte of doodde zijn slachtoffers, en dat alles zonder met zijn ogen te knippen. Het gevoelsleven van anderen, maar ook dat van hemzelf, liet hem totaal koud.

Dia 12 Het Hof in Den Haag.

Zijn opleiding genoot hij waarschijnlijk aan het grafelijke hof in Den Haag.

Als zevenjarig jongentje begon hij daar aan een trainings- en scholingstraject: van page via schildknaap tot ridder. Hij leerde niet alleen paardrijden en vechttechnieken, maar er was ook ruimte voor zijn algemene ontwikkeling.

Zo kreeg hij les in de voordrachtskunst en werd hij ingewijd in de verfijnde manieren van het hofleven. Daarbij ontwikkelde hij tevens zijn smaak voor hofmuziek en literatuur.

Dia 13 Ridderslag in de 14de eeuw.

In 1367 werd hij tot ridder geslagen.

Veldtochten

Het was een roerige tijd: de Zwarte Dood woedde vanaf 1348 in Europa en in Holland ontaardde de rituele dans rond de graventron in de Hoekse en Kabeljauwse twisten.

Dia 14 Hoekse en Kabeljauwse twisten in 1351.

Arent steunde Brabant tijdens veldslagen, zoals in de Slag bij Baesweiler (bij Aken in Duitsland), tegen Gelre en Gulik, waarbij hij overigens gevangen genomen werd en pas na betaling van een aanzienlijk losgeld weer vrij kwam.

Eind 14de eeuw ondernam de graaf van Holland, Albrecht van Beieren, meerdere grote veldtochten tegen Friesland. In 1396 scheepte hij zich in te Enkhuizen, stak de Zuiderzee over, ging bij Kuinre aan land en versloeg de Friezen bij Schoterzijk.

Dia 15 Huys Altena bij Almkerk.

Arent II nam met 2 zonen, Claes en Floris, en 10 manschappen deel aan deze verovering van Friesland. Behalve Arent waren uit onze regio ook van de partij: Jan van Drongelen van kasteel Meeuwen, Herbaren van Riede van de Burcht Werkendam en Willem van Oostervant van het Huys Altena bij Almkerk.

De Hollanders werden warm ontvangen door de Friezen toen ze bij Kuinre aanmeerden. Een citaat:

Dia 16 Strijdlustige kenau toont haar achterwerk.

‘Onder de Friezen bevond zich ook een strijdlustige kenau, die blind van woede, voorwaarts snelde naar de schepen met de Hollanders. De vijand tot op boogschotafstand genaderd, draaide zij zich om, trok haar kleren omhoog en toonde haar ontblote achterste, daarbij in het Fries schreeuwend: ‘Zoek daar je welkom!’.

‘De oproep van de vrouw werd met een regen van pijlen beantwoord. Verscheidenen Hollanders sprongen in het water en joegen met getrokken zwaarden achter de goddeloze vrouw aan, haalden haar spoedig in en sneden haar in duizend stukjes...’, zo staat er in de kronieken.

Dia 17 Manschappen tijdens de heervaart in actie.

Tijdens die veldslagen deed Arent voor zijn contingent manschappen een beroep op de Dussense bevolking. Welke tien Dussenaren er werden opgeroepen, is helaas niet overgeleverd. Iedere boer of huisman tussen de twintig en zestig jaar kwam in aanmerking. De schout of heemraden selecteerden de manschappen. Hun militaire waarde was overigens beperkt omdat ze veelal ongetraind en slecht bewapend waren.

Zoals dat dan gaat, werd Arent voor zijn steun aan zijn leenheer rijkelijk beloond met extra land en andere gunsten. Zijn mannen mochten al blij zijn als ze het er levend of ‘slechts’ voor het leven verminkt vanaf brachten.

Dia 18 De donjon in Dussen verbouwd tot een slot.

Een van die gunsten was dat Arent in 1387 toestemming kreeg van de graaf van Holland om de donjon aanzienlijk te verbouwen tot een 'Slot of Huys van Oorlog', wat ook meer in overeenstemming was met zijn status en hofhouding.

Volgens deze tekening uit 1953, zou het gebouw toen al wat meer de contouren van het huidige kasteel hebben gekregen met een ophaalbrug en twee torens aan de noordzijde en de trapgevel in de westvleugel.

Gifmoord

Dia 19 Valkenjacht bij kasteel Ammersoyen

Arents contacten met de hogere adellijke kringen, zowel in Dordrecht - waar hij ook een huis had - als tijdens feestjes of valkenjachtpartijen op zijn eigen slot in Dussen, in combinatie met een vorstelijk inkomen, deed zijn status en aanzien toenemen.

De inwoners van Dussen zagen het hoofse leven aan zich voorbij trekken en keken hun ogen uit. Maar ze profiteerden er ook van, door diensten en goederen te leveren voor het luxe leven van de kasteelheer. En ze voelden zich beschermd.

Dia 20 Aan de maaltijd bij het Hof van de kasteelheer.

Al waren het natuurlijk niet allemaal 'vrienden', die getrouwen aan het hof van Arent en zijn vrouw. Daaronder waren ook profiteurs en personen die nog een rekening met ridder Arent te vereffenen hadden en waarvan je nooit wist wanneer ze zouden toeslaan. Voortdurend op je hoede zijn was zijn credo, wat de sluwe Arent overigens wel was toevertrouwd.

Uit deze laatmiddeleeuwse periode dateert vermoedelijk ook de sage over een vergiftiging met dodelijke afloop van een onbekende dame welke aan het hof van Arent II en op zijn slot zou hebben plaatsgevonden.

Dia 21 Plutarchus & Rederijkers-Kannenkijzers

De sage heeft veel weg van een geschrift van de Griekse historicus Plutarchus dat gaat over een halfzus van Xerxes II tevens de vrouw van Darius II de sjah van Perzië.

Op waarheid berustend dan wel een fabel, afgeleid van, het verhaal over de gifmoord op het Slot Dussen was spannend genoeg om eeuwenlang de ronde te blijven doen. Het werd voorgedragen door rondreizende vertellers in kastelen of tijdens jaarmarkten en zelfs op marktplaatsen bij drukbezochte terechtstellingen.

Later werd het door rederijkers opgevoerd in zalen en theaters.

Toeschouwers smulden niet alleen van de ten tonele gevoerde personages, hun achtergronden en intriges, maar ook van de moorddetails en andere gruwelijkheden. Zo er destijds 'gouden kalveren' waren uitgereikt, dan zou 'De gifmoord van Dussen' zeker en vast een laureaat ontvangen hebben.

Het volledige verhaal vindt u in het boek.

Dia 22 Twaalf generaties Van der Dussen

Maar liefst 12 generaties lang bleef het slot in Dussen eigendom van het geslacht Van der Dussen, al woonde de laatste generaties niet meer in Dussen maar in de hofstad Breda.

Ze hadden hun focus al eerder verlegd van Dordrecht naar Breda. De graaf van Nassau liet daar het beheer en administratie van zijn bezittingen in de Nederlanden en het Duitse Rijk uitvoeren, wat als banenmotor aantrekkingskracht uitoefende op de elite.

Dia 23 In de 80-j oorlog raakte het slot in Dussen beschadigd en in verval.

Ondertussen woedde de 80-jarige oorlog, stond het kasteel leeg en werd het illegaal gebruikt en bewoond maar ook bezet. Bij schermutselingen tussen de Spanjaarden en de Staatse troepen, raakte het flink beschadigd omdat de Spanjaarden uiteindelijk verjaagd werden door het gebied onder water te zetten.

Kasteel Dussen verkocht

Bij het begin van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) stond er dan ook een verlaten en verpauperd kasteel dat echter door het omringende land en de bijbehorende titel 'Heer van Munsterkerk en Aartswaarden' best wel aantrekkelijk was voor kopers.

Dia 24 Kastelen te Oyen en in Ammersoyen.

De heerlijkheid Munsterkerk met het kasteel werd aangekocht door het jonge echtpaar Anna van Arckel, afkomstig van kasteel Ammersoyen, en Walraven van Gendt van het naburige kasteel Oyen.

Dia 25 Het boek van John Box en een afbeelding van kasteel Ammersoyen in 19de eeuw.

Hoe zij elkaar gevonden hebben, wordt uit de doeken gedaan door geschiedschrijver John Box, die in 1868 op het kasteel in Ammersoyen verbleef. Zijn boek *Chronicles of the Castle of Amelroy* bevat onder meer het romantische verhaal over hoe een jeugdliefde uitmondde in een huwelijk tussen die twee. En waarbij de 19-jarige Anna van Arckel tevens behoed werd voor een wegwijnend bestaan in een nonnenklooster.

Walraven van Gendt

Dia 26 Het Duivelshuis tegenwoordig Maarten van Rossumhuis in Arnhem.

Walraven van Gendt groeide op in een gezin met tien kinderen en woonde zowel op het slot te Oyen als in het Duivelshuis in Arnhem, een stadskasteel in het centrum van de stad, tegenwoordig het Maarten van Rossumhuis genoemd en onderdeel van het stadhuis.

Thuis genoten ze van de verhalen van hun vader als deze terugkeerde van zijn langdurige reizen naar verre landen en dan vertelde over zijn ontmoetingen met vreemde vorsten en de grote luxe waarin die leefden.

Maar ze hingen ook aan de lippen van oom Otto (van Wachtendonk) over diens belevenissen in Italië en Wenen of van de sterke verhalen van bastaardoom Willem die nog als hopman had gediend onder oudoom Maarten van Rossum.

Anna van Arckel

Het Bestand (1609-1621) tijdens de Tachtigjarige Oorlog, bracht niet alleen een wapenstilstand maar schiep ook een klimaat waarin beleggers weer initiatieven begonnen te ontplooiën.

Dia 27 Anna van Arckel en het Huys Heemstede

Zo ook het jonge paar Walraven en Anna die hun oog lieten vallen op het kasteel in Dussen. Dat was weliswaar vervallen maar lag wel in het rivierengebied waar zij beiden opgroeiden en waar hun naaste familie woonde.

In de geschiedenisboekjes staat dat kasteel Dussen werd aangekocht door baron Walraven van Gendt. Praktisch gezien was het echter zo dat zijn bruid Anna van Arckel de aankoop ervan betaalde. De Van Gendtstraat zou dus beter Anna van Arckelstraat genoemd kunnen worden.

Anna was geboren op het kasteel in Ammerzoden maar na het overlijden van haar ouders erfde haar jongere broer het kasteel. Als oudste dochter was Anna echter wel eerste erfgenaam van haar moeder en verwierf zij het aanzienlijke domein met het Huys Heemstede.

Hieraan was ook een titel verbonden: Vrouwe van de heerlijkheid Heemstede en Bennebroek. Dergelijke landgoederen waren begin 17de eeuw erg in trek bij gefortuneerde burgers die hun status wilden verhogen.

Het domein, huys en de titel werden - flink boven de economische waarde - voor maar liefst 75.000 gulden verkocht aan de ambitieuze zoon van een zeer welgestelde Amsterdamse koopman. Overbieden op huizen gebeurde toen dus ook al, waarbij in dit geval de aankoop van een heerlijkheidstitel zwaarwegend was.

Van de opbrengst werd voor 40.000 gulden het vervallen kasteel in Dussen gekocht; de rest van het geld werd gebruikt om de restauratie ervan te betalen.

Dia 28 Binnenplaats van Kasteel Dussen met Toscaanse zuiltjes.

Nou ja, restauratie? Het was meer een complete metamorfose. Van een verdedigingsbolwerk werd het bouwwerk omgetoverd in een lusthof in een bouwstijl met Toscaanse invloeden. Anna heeft niet alleen kasteel Dussen betaald, maar tevens de verbouw ervan bepaald.

Haar man, Walraven van Gendt, had het immers veel te druk om samen met prins Maurits oorlog te voeren tegen de Spanjaarden.

Dia 29 Schoolplaat van Slag bij Nieuwpoort in 1600.

Zo vergaarde hij roem tijdens de Slag bij Nieuwpoort in 1600, waarbij hij overigens flink gewond raakte maar waarvan hij weer helemaal herstelde.

Hij werd ook commandant van de lijfwacht van de prins.

Dia 30 Tekening van Kasteel Dussen na de verbouwing door Walraven en Anna.

Zodoende werden het ontwerp van de verbouwing en de uitvoering van de werkzaamheden aan het kasteel in Dussen door Anna aangestuurd. Daarbij zal zij een architect en een bouwmeester in de arm genomen hebben. Ook werd een rentmeester aangesteld voor de kostenbewaking.

Legende van het harnas

Wanneer u het huidige kasteel in Dussen-Binnen bezoekt, is het eerste wat u opvalt in de ontvangsthal: het harnas in de nis met het gebrandschilderde raam.

Dia 31 het harnas in de ontvangsthal van Kasteel Dussen en Noordeveldse molen

Oorspronkelijk werd er een harnas van Maarten van Rossum tentoongesteld. Dat had de oma van Walraven van Gendt aan haar kleinzoon geschonken; de gevreesde maarschalk was een oudoom van haar.

Zo luidt althans de officiële lezing over de herkomst van het harnas. Maar in de loop der eeuwen heeft zich een veel spannender en zeker niet minder geloofwaardiger legende rondom deze wapenuitrusting gesponnen.

Begin zestiende eeuw - dus nog voor dat de 80-jarige oorlog uitbrak - werd de regio geteisterd door herhaaldelijke invallen met brandschattingen en plunderingen als gevolg door de Geldersen onder leiding van Maarten van Rossum.

Dia 32 Maarten van Rossum, plundertochten op het platteland.

De armoe tierde welig. Veel plattelandsbevolking zocht zijn toevlucht in de ommuurde stad. Boven op het oorlogsleed kwam ook nog eens de

voortdurende stijging van de graanprijs, essentieel voor het dagelijkse brood en pap, volksvoedsel nummer één. De aardappel kende men toen nog niet.

Uit deze kammervolle periode stamt ook het volksverhaal dat de gevreesde Van Rossum, op doorreis in Dussen, van een groep dappere jonge Dussenaren een gevoelige afstraffing kreeg. Daarbij wist hij zich slechts het vege lijf te redden, door hals over kop op de vlucht te slaan.

Dia 33 Waar Maarten van Rossum zijn harnas achterliet.

Hij zwom het water van de Vierbansche Boezem bij de Noordeveldse Molen in Dussen over; zijn harnas op de oever achterlatend. Dat zodoende in handen viel van de Dussense helden. Sindsdien siert het als overwinningstrofee de hal van het kasteel in Dussen. Het fungeert tevens als historisch bewijs voor bezoekers dat een aantal stoere jongemannen uit Dussen, de gevreesde legeraanvoerder van Gelre met succes hebben getrotseerd. Wat heet, het harnas is op termijn zelfs hèt symbool geworden van georganiseerd lokaal verzet tegen elke vorm van terreur.

Gids voor Hugo de Groot

Deze legende over het harnas is slechts een van de volksverhalen in het boekwerk. Er zijn er meer.

Iedereen kent wel het verhaal over de vlucht van Hugo de Groot uit Slot Loevestein in die befaamde boekenkist. Zijn vluchtroute naar Gorcum, via het veer over de Merwede bij Sleenwijk, en vervolgens door het Land van Heusden en Altena naar Waalwijk, is bij de insiders ook nog wel bekend. Maar dat een Dussense metselaar daarbij een rol van betekenis vervulde, blijft meestal onbesproken. Niet echter in mijn boek over Kasteel-Dussen.

Opnieuw een citaat:

Dia 34 Vlucht van Hugo de Groot over de Merwede door het LvHeA.

‘Hugo’s verdere vluchtroute, samen met de Gorcumse metselaar Jan Lambertz, voerde over de Uppelschedijk naar de Korn in Dussen en verder naar Drongelen. Daar werd het veer over de Oude Maas naar Waalwijk genomen. Waar hij in een bolderende kar, gezeten op wat stro, zo snel mogelijk naar Antwerpen werd gebracht.’

‘De twee vluchters kregen in Dussen echter prima hulp van een collega en goede vriend van metselaar Jan Lambertz. Die wist namelijk dat een collega van hem, metselaarsknecht Gijb Kipping, aan de dijk in Dussen woonde, in de buurt van de Kornse Sluis.’

Dia 35 Het verborgen Kornsepad naar Kasteel-Dussen.

‘Bij zijn woning aangeklopt, bleek deze onmiddellijk bereid om als gids te fungeren. Gijb was niet alleen zeer goed bekend met de situatie in Dussen en omgeving maar ook in Waalwijk omdat hij familie in Baardwijk had wonen waar hij van tijd tot tijd via het Drongelse veer op bezoek ging.’

‘Dankzij Gijb maakten ze gebruik van onbekende - maar kortere routes zoals het Kornsepad, dwars door het Noordeveld, naar Kasteel Dussen.’

Dia 36 Kasteel-Dussen zoals Hugo de Groot het gezien heeft.

‘Bij het kasteel aangekomen, vertelde heer Hugo dat hij er wel eens een bezoek gebracht had aan de kasteelheer, Walraven van Gent. Met Walraven had hij ook nog kortstondig gestudeerd aan de universiteit van Leiden.

Dia 37 Hoog-Meeuwen en het Oude Drongelse Veer.

‘Hun weg vervolgend door Dussen-Binnen en via een kortere weg door Hoog-Meeuwen, bereikten ze na ‘een half uur gaans’ Drongelen. Daar aangekomen, gooide Gijb het op een akkoordje met de veerwachter, in ruil voor een snelle overtocht, zodat de vluchtters nog eerder in Waalwijk arriveerden.’

Einde citaat.

Dia 38 Titelblad van het beroemdste werk van Hugo de Groot.

Met een beetje goede wil, mogen we stellen dat het mede de verdienste was van een Dussense metselaar dat Hugo de Groot in 1625, in Parijs en in alle vrijheid, zijn meest beroemde werk kon voltooien: ‘Over het recht van oorlog en vrede’. Het vormt de basis voor het moderne volkenrecht.

Misschien moeten we meneer Poetin maar eens ‘n exemplaar toesturen?

[Heren van Axele](#)

Maar terug naar ons kasteel. Want ik ga u voorstellen aan een bijzondere familie die veel voor het domein, het kasteel en de inwoners van het ambacht, heeft betekend.

Anna en Walraven konden niet zo lang genieten van hun nieuwe kasteel. Anna stierf toen de verbouwing nog niet helemaal voltooid was en Walraven had zich door zijn talrijke veldtochten dusdanig in de schulden gewerkt, dat hij het kasteel met alles erop en eraan na een aantal jaren noodgedwongen moest verkopen.

Dat zal hem aan het hart gegaan zijn. Want het was toch Anna’s kindje. Al trof hij het wel dat er voor de verkoop ‘momentum’ was ontstaan.

Zagen we eerder al dat Anna haar domein in Heemstede voor een lucratieve prijs van de hand kon doen aan een Amsterdamse koopman.

Een identieke transactie leek ook mogelijk voor het domein in Dussen. Hier was eveneens een titel, heer van Munsterkerk en Aartswaarden, onderdeel van de verkoop. Het onroerend goed werd dan ook aangeprezen als een aantrekkelijke investering met statusverhogende kenmerken.

Dia 39 Schuttersstuk met rechtsonder Eduard Jacot 'van Axele'.

De vermogende burger Eduard Jacot (1586-1656) bleek de hoogst biedende.

Ná aankoop voegde hij direct 'Van Axele' = 'van kastele' aan zijn geslachtsnaam toe en noemde hij zich voortaan Heer van Munsterkerk. Van 1628 tot 1682 waren ze eigenaar maar hun opeenvolgende erfgenamen meegerekend, zou de familie het domein bijna drie eeuwen lang in bezit houden.

Dia 40 Het centrum van Alkmaar met de Lange Straat.

De Jacots waren afkomstig uit Alkmaar waar ze 'n huis hadden aan de Lange Straat, zeg maar de Kalverstraat van de kaasstad. Hun vader, Balthasar Jacot, een uit Antwerpen gevluchte koopman, had fortuin vergaard in de Amsterdamse lakenhandel en met zijn aandelen van de VOC.

Eduard daarentegen was geen handelaar maar een waterbouwkundige. Hij was de uitvinder van een nieuw type watermolen met twee schepraderen, waarop hij in 1622 octrooi kreeg.

Dia 41 De Schermer watermolens zijn nog steeds een topattractie.

Ongetwijfeld gestimuleerd door zijn puissant rijke schoonvader - een autoriteit op het gebied van bedijkingen en droogmakerijen - raakte hij betrokken bij diverse grote projecten in Noord-Holland en West-Friesland zoals de droogmaking van de Heerhugowaard en de Schermer.

Dia 42 Noord-Holland met de droogleggingen.

Het legde hem geen windeieren. Naast het domein in Dussen had de familie tevens flink wat bezittingen in Noord-Holland in de polder De Zijpe en in andere omliggende polders. In De Zijpe had hij het buiten 'Huys te Jacot' en de hofstede Burgerhoudt, allebei met flink wat land, in eigendom.

Bestuurlijk speelde hij eveneens een belangrijke rol. In 1620 was hij baljuw en dijkgraaf in De Zijpe en de Hazepolder, heemraad van de Wieringerwaard en van de Heerhugowaard en hoofdingeland van de Schermer.

Maar Eduard hield van nieuwe uitdagingen. In 1628 kwam Kasteel Dussen met de ambachtsheerlijkheid te koop. Hij diende er wel diep voor in de buidel te tasten. Maar liefst 144.000 gulden. Dat was meer dan het dubbele dan wat Anna en Walraven 20 jaar eerder voor de aankoop inclusief verbouwing betaald hadden. Was Eduard ook gezwicht voor de ambachtsheerlijke titel?

Niet helemaal, zo lijkt het. Hij ging met zijn gezin namelijk in het kasteel wonen. En hij investeerde flink in zijn nieuwe aanwinst.

Dia 43 Kasteel met de nieuwe middentoren boven de toegangspoort.

De nis met de fraaie glas-in-lood vensters werd gerealiseerd en andere renovaties en vernieuwingen uitgevoerd. Zoals de vierkante middentoren boven de toegangspoort en een compleet nieuwe voorburcht.

Dia 44 Verfraaiingen en bouw van een nieuwe voorburcht.

Katholieke enclave

Daarnaast bekommerde hij zich tevens om de burgerbevolking in zijn ambacht. Zo creëerde hij op discrete wijze - de 80j oorlog was immers nog gaande en de katholieken hadden hun kerk moeten afstaan - een omgeving waarin de katholieken in het dorp toch hun godsdienst praktisch konden blijven belijden.

Eduard had in Alkmaar al eerder met dat bijltje gehakt. Hij werd er in 1620 weliswaar tot de 'voornamen geuzen' gerekend. Maar twee jaar later, werden die volgens de Alkmaarse kronieken: 'door de in 1622 naar Alkmaar gezonden pater franciscaan Buitendijk tot de moederkerk teruggebracht.' Met andere woorden, zij werden weer katholiek.

Dia 45 Impressie van het pand a/d Sluis in Dussen met schuilkerk annex pastorie.

Eduards liberale beleid ten aanzien van de katholieke gemeenschap in Dussen, kwam dus niet zomaar uit de lucht gevallen. In Dussen kocht hij een pand aan de Munsterkerkse Sluis dat hij vervolgens verhuurde aan de katholieke parochie als kerk en pastorie. Later zou op deze plek een echte kerk gebouwd worden. Daarnaast steunde de kasteelheer de parochie ook financieel. Dat beleid werd later door zijn opvolgers voortgezet, waardoor het dorp een katholieke enclave bleef in een overwegend reformatorisch georiënteerd gebied.

Vriendenkring

Hij verbleef nog wel regelmatig in Alkmaar. Voor zaken, maar ook om er zijn netwerk te onderhouden. Alkmaar was klein destijds, maar haar inwoners straalden niettemin het wereldse en ambitieuze van de Nederlandse Republiek uit. Eduard had er een brede vriendenkring van invloedrijke -, kapitaalkrachtige personen maar ook met intellectuelen en geleerden.

Dia 46 Filosoof, wis- en natuurkundige René Descartes.

Een van die vrienden was de bekende Franse filosoof, wis- en natuurkundige René Descartes, die zijn volwassen leven doorbracht in Holland en die naar eigen zeggen: 'er in een intellectueel milieu vertoefde dat nergens anders in Europa te vinden was'.

Plaats- en tijdgenoot Cornelis Drebbel (1572-1633) zal ook wel tot zijn vriendenkring behoord hebben. Cornelis was kaarttekenaar, schilder, graveur en lenzenmaker maar vooral uitvinder, wat Eduard - ook uitvinder tenslotte - zal hebben aangesproken.

Cornelis Drebbel uit Alkmaar, onthoudt die naam. Hij zal na de pauze nog ter sprake komen.

[Eerste bibliotheek in de regio](#)

Bij de bouw van de middentoren van kasteel Dussen boven de toegangspoort had Eduard een geheime kamer laten aanleggen. Hierbij had zijn vriend Descartes nog geadviseerd voor de te gebruiken methode en mechaniek. Behalve als wiskundige stond de Fransman immers ook bekend als een expert op het gebied van: 'de subjectiviteit van de menselijke waarneming'.

In die toren werd tevens een uitgebreide bibliotheek ingericht. Zeker en vast de eerste bibliotheek in Dussen maar mogelijk was er zelfs sprake van de eerste bibliotheek in de regio.

Dia 47 Bibliotheek met o.m. 'Benopte Landmeet Konst' van Matheus van Nispen.

Dankzij in het Rijksarchief van Brussel bewaarde originele indexen, kunnen we ons een beeld vormen van de verzameling boeken. Deze bestond in de 18de eeuw nog uit ruim 500 exemplaren maar zal oorspronkelijk ongetwijfeld een groter aantal werken bevat hebben.

Dia 48 Bibliotheek in Kasteel Dussen met internetlink.

Wel jammer dat het geen openbare bibliotheek betrof waardoor de Dussenaren van al dit moois verstoken bleef. Mocht u geïnteresseerd zijn in deze indexen van de kasteelbieb, dan kunt u deze in detail en met toelichting raadplegen en zelfs downloaden via mijn website.

<http://www.tonlensvelt.nl/kasteelbieb1.html>

Het moge duidelijk zijn met de komst van Eduard Jacot van Axele brak er voor Kasteel-Dussen een bloeiperiode aan. De bewoners aan Van Axelestraat in Dussen mogen dan ook met recht trots zijn op hun straatnaam.

[Van der Schueren Haechoort](#)

Na de 'Van Axelen' erfde Jan Lodewijk van der Schueren het domein in Dussen; zijn moeder was een Van Axele. Jan Lodewijk groeide op in Gorinchem en trouwde met de rijkeldochter Anna Elisabeth Heereman van Zuydtwijck.

Dia 49 Nicolaes Heeremansz, 500 rijksten van de Republiek.

In het boek 'De 500 Rijksten van de Republiek' staat haar overgrootvader met een vermogen van 611.000 gulden als nummer 49 gerangschikt in de 'Quote 500' van de Gouden Eeuw.

Jan Lodewijk en Anna woonden afwisselend in Utrecht en op het kasteel in Dussen. Vooral 's zomers vertoefden ze vrij veel op hun 'buyten' in Dussen.

Dia 50 Het veer over de Lek bij Vianen en aanlegplaats veer in Gorcum over de Merwede.

Regelmatig zullen de rijtuigen van Van der Schueren de tocht van Utrecht naar Dussen en vice versa gemaakt hebben. Met de pont bij Vianen over de Lek, en vervolgens naar Gorcum, waar het veer over de Merwede naar Sleeuwijk werd genomen. En tenslotte een hots-bots rit over de Kornsedijk naar Dussen.

Door hun regelmatige verblijf in Dussen, groeide de kinderen voor een deel op in het dorp. De twee meisjes bezochten er zelfs de dorpschool. Natuurlijk genoten ze daarnaast ook onderwijs in Utrecht en gingen ze later naar kostschool in Culemborg.

Dia 51 Boerenkermis in het dorp.

Het gezin ging zondags met de sjees naar de schuilkerk aan de Sluis en nam ook deel aan het sociale leven in het dorp. Dat bestond destijds nog voornamelijk uit bijeenkomsten op kerkelijke feestdagen en af en toe een dorpsfeest zoals: kermis en Vastelavond.

Dia 52 Graanmolen De Gunst in Dussen-Binnen.

Jan Lodewijk toonde zich een echte ambachtsheer. Zo liet hij de graanmolen De Gunst herbouwen. Het metselwerk werd gedaan door Hendrick Cannans en Jan Leempoel en het timmerwerk door Jan Rombouts en Jan Favier, alias Jan de Waal. De openingshandelingen werden door de zoon van de kasteelheer verricht. Jan Lodewijks rijke schoonmoeder was eregast.

Van der Schueren was behalve heer van Munsterkerk ook heer van Haechoort alsmede van Heindonk bij Antwerpen. Bovendien had hij het uitgebreide familiebezit in Noord-Holland overgenomen.

Afronding voor de pauze

De bloeiperiode van het kasteel in de 17^e en 18^e eeuw wordt treffend verbeeld in een prachtige tekening uit 1750 van Cornelis Pronk.

Dia 53 Kasteel Dussen getekend door Cornelis Pronk (tijdens PAUZE laten staan).

Na de pauze gaan we nader in op deze bloeiperiode. Zo bent u getuige van een spraakmakende 18^e eeuwse bruiloft van de lokale barones met een Zuid-Nederlandse graaf. U mag zelfs aanschrijven bij het bruiloftsbanket.

Maar u krijgt ook een indruk van het latere verval van de adellijke residentie in Dussen tot een simpel opbrengstdomein. Daar bovenop komen de verwoestingen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Maar gelukkig zorgt de naoorlogse wederopbouw voor nieuw elan en perspectief. Onderwijl zullen opnieuw enkele legendes onthuld worden. Maar dat is voor na de pauze.

Na de PAUZE

Trouwfeest

Welkom terug, dames en heren.

In de nazomer van 1727, zinderde het in Dussen. Het was al vroeg een drukte van belang in het dorp. Kinderen - die vrij hadden gekregen van school - renden opgewonden op hun klepperende klompjes door de straat. Bij de wasplaats aan de Sluis werd er naast het spoelen van de was door de vrouwen en dienstmeisjes druk gekwetterd. Overal stonden groepjes mensen met elkaar te buurten. Leveranciers spoedden zich met hun waar richting het kasteel.

Dia 54 Trouwaankondiging met feestprogramma.

Die opwinding was begrijpelijk want het was de trouwdag van 'ons Betje' voluit vrouwe Elisabeth Catharina barones van der Schueren (1701-1734). Bruidegom was Alexander François graaf van Groesbeek (1697-1789) uit Namen, België.

Zaterdag waren zij al in Utrecht in de echt verbonden om daags daarna in de Jezuïetenkerk de gelofte af te leggen om elkaar eeuwig trouw te zijn. Een paar dagen later werd de plechtigheid nog eens overgedaan in Dussen Munsterkerk in de grote zaal van het kasteel in Dussen. Betjes ouders waren destijds ook in het kasteel getrouwd.

Dat was natuurlijk al een geweldige belevenis, maar de beroering werd vooral aangewakkerd door het huwelijksfeest. Een hele week lang! In en om het kasteel. Met tal van belangrijke gasten, een spectaculair feestprogramma, en.... waarbij op donderdag notabene de complete bevolking van het dorp was uitgenodigd. Dat beloofde wat.

De eerste dag van de feestweek, maandag, was de dag van aankomst voor alle genodigden die soms best van ver moesten komen.

Dia 55 Trouwakte van Elisabeth & Alexander.

De volgende dag werd het burgerlijk huwelijk gesloten. Dit gebeurde in de mooiste zaal van het kasteel waarbij de secretaris van Dussen Nicolaas Hagoort als ambtenaar van de burgerlijke stand optrad. Deze plechtigheid werd gevolgd door een feestelijk banket.

Dia 56 Serviesgoed met familiewapens en een witleren waaier.

De derde dag was de dag van de morgengave, de huwelijksgift van de man aan zijn vrouw. Tevens was er gelegenheid om de bruilofts-goederen die de bruid inbracht te bewonderen.

Dia 57 Ringsteken, schilderij van Cornelis Schermer (1824-1915).

Maar het was vooral toch de dag van het riddertoernooi met het zwaardvechten en het ringsteken te paard.

Het uit de middeleeuwen stammende toernooi was wel afgezwakt tot onschuldig - en meer nostalgisch vermaak. De één tegen één duels werden 'uitgevochten' met houten zwaarden. Al vormde het voor energieke, jongere deelnemers nog wel een ideaal strijdtoneel om hun schermvaardigheid te etaleren. En dat bovendien voor veel publiek, waaronder tal van charmante jonkvrouwen. De roem van de overwinning was er dan ook niet minder om.

De vierde dag was gereserveerd voor een uitbundig feest met de lokale bevolking van Dussen.

Dia 58 De Boerenbruiloft van Pieter Bruegel de Oude.

De Dussenaren lieten zich zo'n buitenkans natuurlijk niet ontnemen. Weken zo niet maanden was de bruiloft onderwerp van gesprek. De bruiloft leefde enorm onder de bevolking.

De feestgangers uit het dorp werden in de loop van de middag verwelkomd in de kasteeltuin waar zij voor het feestmaal mochten aanschuiven aan de gereedstaande en uiterst fraai gedekte lange tafels. Zij werden wel geacht een gezonde eetlust te hebben. De menukaart toonde meerdere gangen.

Dia 59 Het bruiloftsbanket voor de inwoners van Dussen.

EVEN WACHTEN. Op de volgende dia hebt u een beter zicht op de gereserveerde gerechten.

Dia 60 Close-up van menukaart.

Het hoofdgerecht 'Waalse Stoof' werd origineel bereid met gebakken spek in combinatie met abrikozen. Deze vrucht stond bekend als 'opwekkend voor de geslachtsdrift'. Een toepasselijk ingrediënt dus voor een bruiloftsmaal.

Of er 9 maanden later in Dussen een geboortegolf heeft plaatsgevonden, heb ik niet nader onderzocht.

Absoluut pronkstuk van het banket, was het dessert.

Dia 61 Fruitgolem Vertumnus, 1591.

Hierbij werden de meest fraaie creaties van de koks - zoals bijvoorbeeld deze fruitgolem - gepresenteerd. De culinaire kunstwerken oogstten alom grote bewondering en de 'oohhss' en 'aaahhss' waren dan ook niet van de lucht.

Dia 62 Voordracht van een bruiloftsgedicht.

Tijdens en na het eten was er uitgebreid vermaak voor de feestvierders. Het maal werd opgeluisterd door allerlei muzikanten, zangers, dansers en vermomde acteurs. Ook werden meerdere bruiloftsgedichten voorgedragen. Die gedichten waren overigens soms wel wat ondeugender als het brave versje op de dia.

U begrijpt dat het festijn een fantastische indruk achterliet bij de lokale bevolking. Die werd als herinnering gekoesterd, maar ook doorverteld aan de kinderen en kleinkinderen. Meer dan drie eeuwen en 8 generaties later, kwam een nazaat van een van die feestgangers (Aart Lensvelt, geb 1698) op het lumineuze idee om er een boek over te schrijven.

Graaf Alexander van Groesbeeck

Na hun huwelijksreis naar Italië, werd het kasteel in Dussen betrokken.

Was Dussen voor Betje een vertrouwde omgeving, Alexander moest zich behoorlijk aanpassen. Hij sprak voornamelijk Frans en slechts een mondje Nederlands. Nu had hij niet zo heel veel contact met de bevolking - dat vermeid hij liever - maar er waren situaties dat hij er niet omheen kon.

Tijdens de periodieke verpachtingsveilingen bijvoorbeeld, of wanneer zijn bemiddeling gevraagd werd om als ambachtsheer op te treden.

Hij deed wel zijn best om de taal beter te leren verstaan en te spreken maar het bleef behelpen en leidde soms tot kolderieke situaties.

Dia 63 Lokale verpachtingsveiling.

Eens, het zal omstreeks 1728 geweest zijn, werd er na afloop van een drukbezochte verpachtingsveiling door de kasteelheer en de rentmeester met de veilingmeester en zijn personeel en natuurlijk met de boeren-pachters, een pint bier gedronken op de goede afloop.

Op zo'n moment wilden de tongen nog wel eens loskomen, ook die van Alexander. In een mengelmoes van koeterwaals Nederlands liet hij zich ontvallen dat hij de kwaliteit van het bier in de Republiek nogal matig vond. Daarbij ontglipte hem zelfs de kwalificatie 'Pisse de cheval'; paardenpis in goed Nederlands. Daarentegen stak hij uitgebreid de loftrompet over het Zuid-Nederlandse gerstenat.

Dia 64 Berenbier uit Namen

De kasteelheer zat nu helemaal op zijn praatstoel en genoot de volle aandacht van zijn toehoorders; zo dikwijls hoorden ze hem tenslotte niet spreken en zeker niet zo lang. De aandacht en de stemming werd nog verhoogd toen Alexander de 'patron' van de herberg opdracht gaf voor een 'tournee du chateau', een rondje van het kasteel.

Om een lang verhaal kort te maken: Hij vertelde dat ze in zijn geboorteplaats Namen eens een zeer gevaarlijke wilde beer hadden gevangen, door deze dronken te voeren met het later zo befaamd geworden Naamse 'berenbier' L'ours de Namur (De beer van Namen). Kennelijk kon zelfs zo'n beest de verleiding van de geur en smaak van het befaamde Naamse bier niet weerstaan.

Dia 65 Voor de kinderen verhuisden ze naar Utrecht.

Ze kregen drie kinderen maar toen deze opgroeiden was het wel zo praktisch om ook een huis in Utrecht te hebben, zodat de kinderen daar naar school konden. Het gezinsgeluk werd echter ruw verstoord.

Betje kwam onverwacht en veel te jong te overlijden. Alexander was diep bedroefd. Dat de liefde tussen de twee innig was, wordt bevestigd doordat de 37-jarige weduwnaar nooit meer hertrouwde en voor zover bekend ook geen minnares gehad heeft. Tot aan zijn dood, 55 jaar later, bleef hij Betje in zijn hart meedragen.

Maar heimwee begon aan hem te knagen.

Dia 66 Het kasteel van de Familie Van Groesbeeck in Franc-Waret (Namen).

Want onverwacht was hij in Namen toch nog erfgenaam geworden van het enorme familiebezit. Zijn twee oudere broers en oorspronkelijke erfgenamen waren namelijk allebei vroegtijdig gestorven.

Hij besloot om terug te keren naar zijn geboortegrond, om er het uitgebreide familiebezit met onder meer 1.600 ha. land te gaan beheren.

[Nieuwe kasteelheer](#)

Het domein in Dussen ging naar zijn oudste zoon Jacques François die er later ook zou gaan wonen. Hij was de laatste eigenaar die het kasteel ook feitelijk bewoonde.

Dia 67 Nieuwe kasteelheer met Jacques François van Groesbeeck

Al zal hij wel veel uithuizig geweest zijn. Hij koos namelijk voor een carrière in het leger. Hij deed de officiersopleiding aan de beroemde Wiener Neustadt Militaire Academie.

Kapitein Van Groesbeeck was behoorlijk populair bij zijn generatiegenoten. De charmant ogende blonde krullenbol, gekleed in een prachtig uniform, deed echter meer dan de bloemetjes buitenzetten.

Dia 68 Grenadier Prince de Ligne van het 3de regiment te voet.

Hij toonde zich een gedisciplineerd militair, die buiten de salons met de kunstminnende adellijke dames ook op het slagveld zijn mannetje stond. Al was het wel op het veld van eer dat hij op 26-jarige leeftijd het leven liet.

Dia 69 De Slag bij Lausitz in 1756.

Want ook destijds werd er in Oost-Europa regelmatig oorlog gevoerd. Tijdens een schermutseling van de Oostenrijkers met de Pruisen sneuvelde Jacques François. Zijn stoffelijke resten werden na de veldslag naar Praag vervoerd en in de minderbroederskerk aldaar begraven.

Dia 70 Franciscaner minderbroederskerk in Praag.

Het verdriet van zijn overlijden was groot, zelfs al was hij gesneuveld op het veld van eer. Ook in Dussen werd er op het kasteel gerouwd door vrienden en bekenden.

Jonkheer Jacques overleed ongehuwd en had zijn twee zussen tot zijn erfgenamen benoemd. Zijn oudste zus was erfgename van het domein in Dussen, zodat het kasteel c.s. op termijn in bezit kwam van de familie van haar echtgenoot: De Croix.

Het kasteel In Dussen werd vanaf dat moment niet langer bewoond door de eigenaar en dat zou ook zo blijven. De verschillende generaties van de familie De Croix die het kasteel daarna erfden, hebben het niet als woning gebruikt; hooguit verbleven zij of familieleden er wel eens enige tijd.

Zijn andere zus, Catharina, werd erfgenaam van onder meer de heerlijkheid Heyndonck bij Antwerpen.

Dia 71 Schandpaal of Kaak te Heyndonk bij Antwerpen.

Deze Catharina was geen gemakkelijke tante. Om te tonen wie er de baas was in Heyndonck, liet ze in 1768 in het dorp een nieuwe schandpaal of kaak oprichten.

Cijnsdag in Heyndonck

Voor de jaarlijkse cijnsdag in het dorp, waarop de lokale keuterboeren hun verschuldigde belasting kwamen afrekenen bij 'de jonkvrouw met de harde hand' zoals ze in het dorp wel spottend werd genoemd, had men afgesproken de 'edele dame' tevens een bekend lokaal product aan te bieden: 'rijstepap met saffraan en bruine suiker'.

Dia 72 Cijnsdag in Heyndonck

's-Ochtens stonden de boertjes in hun zondagse pak, pontificaal en keurig in het gelid gereed, met het cijnsgeld in de beurs en een schotel rijstepap in de hand. Zenuwachtig omdat ze niet vertrouwd waren met de gebruikelijke etiquette, zou de drossaard het goede voorbeeld geven: 'doe mar gewoon wat ik doe' adviseerde hij. Och èrme, had hij dat maar niet gezegd.

Bij het betreden van de herberg, gleed de drossaard namelijk uit. Hoe en waarover, was niet duidelijk. Kunstig balancerend op één been probeerde hij te redden wat er nog te redden viel, door als een geoefend hofmeester zijn schotel overeind te houden. Dat mislukte faliekant met als gevolg dat hij de nap met overheerlijke rijstepap over de dure jurk van de jonkvrouw kieperde.

In de veronderstelling verkerende dat het zo hoorde, volgden de andere cijnsplichtigen exact zijn voorbeeld en smeten de inhoud van hun schotels al even enthousiast over de jonkvrouw. Die zag er niet uit. De druppels rijstepap hingen aan haar oren, kleverige klodders in haar pruik, het kostbare gewaad compleet geruïneerd.

Om toch nog enigszins haar figuur te redden verliet ze op stel en sprong de herberg, een spoor van rijstepap achterlatend.

Familie De Croix

Terug naar Dussen, dames en heren. Het geslacht met de moeilijke naam De Croix, zeg maar de koude kant van Van Groesbeeck, was in 1758 eigenaar van het domein met Kasteel Dussen geworden. Vier generaties lang (tot 1924) bleef dit Franse markiezen-geslacht er de dienst uitmaken.

In 1773 was Jacobus Middelkoop, secretaris van Dussen Munsterkerk, op werkbezoek geweest op het kasteel.

Dia 73 Familiewapen van het geslacht Middelkoop.

Daarbij werd doorgaans 'n goed glas wijn geschonken. Onderweg naar huis, dat bij de hervormde kerk in Dussen-Binnen stond, was Middelkoop echter in het water van De Dusse gesukkeld en daarbij verdronken. Dat was natuurlijk een groot drama voor zijn familie maar zoals dat dan gaat, ontbrandde er vrijwel direct na zijn begrafenis een verwoede strijd over zijn opvolging. De schout van Munsterkerk, Johan van Brandwijk, opperde om zijn neef als vervanger te benoemen. Rentmeester Stael brak echter een lans voor zijn 26-jarige zoon.

Markies de Croix toonde zich echter een doorgewinterd bestuurder en benoemde Dionisius Middelkoop, de zoon van de verdronken secretaris. Daarmee bleef de lucratieve functie in de familie. Bovendien - zo bleek later - was de nieuwe secretaris heel geschikt voor de functie.

Dia 74 Familie De Croix, nieuwe eigenaren domeinen in Dussen.

In 1789 brak in Frankrijk de revolutie uit. Charles I de Croix was destijds ambachtsheer in Dussen. Hij stond bij de politieke omwenteling echter niet afwijzend tegenover de 'nieuwe ideeën'. Hij vertegenwoordigde zelfs de adel van Artesië in het Franse parlement te Versailles.

Maar hij behoorde ook tot de selecte kring edelen rond het Franse koningspaar. Met een aantal medestanders heeft hij nog manmoedig geprobeerd het koningspaar van de guillotine te redden.

Dat mislukte en hij kon maar ternauwernood aan arrestatie ontkomen. Hij dook onder en vertrok naar Londen waar hij als koffiehandelaar werkzaam was. Ondertussen zag hij een deel van zijn bezittingen in beslag genomen worden.

Dia 75 Stamhoeve van de familie Stael, rentmeesters van het kasteel.

Op advies van de markies sloot zijn rentmeester in Dussen, P.J. Stael, zich aan bij de Commissie van Breda. Met als doel: de opbrengst van goederen bij rentmeesters onder beheer, uit de grijpgrage handen van de Franse regering te houden.

Maar gelukkig, kon Charles I later weer terugkeren naar Frankrijk omdat Napoleon hem weer in genade had aangenomen.

Dia 76 De villa in Namen kreeg hij ook weer terug.

Hij kreeg ook zijn eigendommen terug. Vermoedelijk dankzij zijn diplomatieke vaardigheden. Want na de val van Napoleon, bleek zelfs koning Willem I van de Verenigde Nederlanden hem welwillend gezind en verhief hem tot markies in het ridderschap van Namen.

Dia 77 Eugenie de Vassé, de harpspelende echtgenote van Charles I de Croix.

Charles' echtgenote, Eugénie de Vassé, was zo wordt verteld: 'een schoonheid en een virtuosa op de harp.

De gravin had op haar veertigste nog de uitstraling van iemand van vijfentwintig en zij deed ook heel wat moustachen van huzaren en lansiers krullen met haar harpspel...'

Maar de gravin was ook een goede moeder en een liefhebbende echtgenote.

Charles en zijn charmante vrouw vertoefden slechts zelden in Dussen. Al vormde het jaar 1809 een uitzondering. Koning Lodewijk-Napoleon, de broer van, maakte toen in het voorjaar een rondreis door Brabant en Zeeland.

Dia 78 Gezicht op Geertruidenberg.

Daarbij bezocht hij ook de Langstraat en Geertruidenberg. Vandaar bracht hij op speciale uitnodiging van Charles de Croix en zijn vrouw een bliksembezoek aan Kasteel-Dussen.

Het was een allerhartelijkste ontmoeting tussen oude bekenden. Er werd levendig gediscussieerd over de lokale politieke situatie van dat moment.

Dia 79 Haven Waalwijk met herberg 't Scheepje met de patriotten-sociëteit.

Die was gelukkig weer redelijk stabiel nadat eerder een groep Dussense boeren een strafexpeditie ondernomen hadden tegen patriotten in de Langstraat.

Koning Lodewijk toonde zich ook bijzonder ingenomen met de steun van de kasteelheren aan de katholieke parochie in Dussen en stimuleerde om daar vooral mee door te gaan.

[Charles II de Croix](#)

Charles I werd opgevolgd door zijn zoon Charles II die helaas overleed bij een jachtongeval. Hoewel niet uitgesloten werd dat hij slachtoffer was geworden van een overval in het Zoniënwoud bij Brussel.

Bij de aangifte van de successierechten werd de waarde van zijn Dussense bezittingen vastgesteld op ruim 325 duizend gulden.

Bijna de helft (45%) bestond uit tiendrecht, oftewel het recht op 1/10 deel van de oogst van de pachters. De andere helft (46%) werd grotendeels gevormd door het landbezit verspreid over Dussen, Drongelen en Meeuwen en getaxeerd op ruim 150 duizend gulden.

Het kasteel zelf met de voorburcht, de graanmolen met het molenaarshuis, een huis met schuur en erf in de Achterstraat van het Binnen, alsmede het recht op de visserij buitendijks onder Dussen, werd geschat op 28.350 gulden (9%).

[Graaf D'Ursel](#)

Na de dood van Charles II, werd zijn oudste dochter, Marie Camille de Croix (1836-1910), eigenaar van de domeinen in Dussen.

Dia 80 Auguste en Marie Camille en moeder met haar kinderen.

Zij was in 1860 in Parijs getrouwd met graaf Marie Auguste d'Ursel (1815-1878).

Hij was afkomstig uit een hoog aangeschreven en politiek betrokken diplomatengezin. Haar schoonvader, de vierde hertog van het geslacht, was aanvankelijk burgemeester van Brussel maar werd onder koning Willem I benoemd tot minister van Waterstaat en Publieke Werken.

Dia 81 Chateau d'Ursel in Durbuy aan de Ourthe.

Auguste en Marie Camille woonden in dit prachtige kasteel van Durbuy in de Ardennen aan de rivier de Ourthe.

Ze hielden er een Downton-Abbey-achtige hofhouding op na, met een uitgebreide staf aan personeel. Er werden zeven kinderen geboren. Maar geld en rijkdom maakt niet altijd gelukkig. In 1866 werd het gezin namelijk door een verschrikkelijke tragedie getroffen.

Marie Camille was in verwachting van hun vierde kind toen hun drie kinderen: Amélie 4 jaar, Charlotte 3 jaar en uiteindelijk ook de jongste zoon Conrard 2 jaar alsmede hun vader August ernstig ziek werden. Ze waren besmet met een combinatie van roodvonk en difterie.

De kleine Conrard stierf op 5 maart en de arme Charlotte één dag later. Gelukkig herstelde vader August en ook de oudste dochter Amélie doorstond de beproeving, al bleef ze wel haar leven lang de gevolgen van de ziekte met zich meedragen.

Deze tragedie verklaart enigszins Marie Camilles totale desinteresse, gecombineerd met wat je een puur zakelijke houding zou kunnen noemen, voor haar domeinen in Dussen. Maar daarover later meer.

Slotshoeve

Na de afschaffing van de heerlijkheidsrechten, genoten de eigenaren van de domeinen in Dussen nog steeds riant inkomsten. Van oudsher hadden zij namelijk flink wat bouw- en weiland rondom het kasteel.

Dia 82 Graanmolen 'De Gunst' met het molenhuis.

Het agrarisch bedrijf hield zich voornamelijk bezig met landbouw en niet met veeteelt. Wel werd een eendenkooi uitgebaat. De korenmolen met het molenhuis en verschillende bestuursfuncties werden verpacht.

Die inkomsten waren redelijk stabiel. Gemiddeld zo'n 9.000 gulden per jaar, al waren er wel uitschieters naar boven en beneden.

Dia 83 Het jaar zonder zomer 1816

In 1816 werd bijvoorbeeld maar 415 gulden ontvangen. Maar dat was 'het jaar zonder zomer' waarbij het in juli en augustus 's nachts vroor en zelfs tot hevige sneeuwval kwam.

Dit alles was veroorzaakt door een enorme uitbarsting van de vulkaan Tambora op het Soembawa in Nederlands Indië.

Kinderhoofdje

Een ander drama speelde zich veertig jaar later af.

Dia 84 Het kinderhoofdje in de westgevel van het kasteel Dussen.

In de trapgevel aan westzijde van het kasteel is een gebeeldhouwd kinderhoofdje in de muur gemetseld, net onder het beeld van een leeuw.

Een van de kasteelheren had dat laten aanbrengen ter nagedachtenis aan zijn dochtertje dat uit een raam was gevallen en in de kasteelgracht jammerlijk was verdronken.

Dia 85 De kasteelzolder, speeldomein voor de kinderen.

Volgens het verhaal verbleef in de zomer van 1855 een Frans gezin op het familiedomein in Dussen. Hun twaalfjarig dochtertje Marie had er de tijd van haar leven. Ze kon er naar hartenlust spelen en ondernam avontuurlijke ontdekkingstochten door het grote maar vooral ook spannende kasteel.

Rondneuzend op de zolder en in de kamers op de bovenste verdieping zag de kleine Marie door het raam buiten een mooi jong reetje. Getroffen door de vertederende aanblik van het aandoenlijke diertje, opende Marietje het raam en klom ze op de vensterbank om Bambi beter te kunnen zien. Maar toen sloeg het noodlot toe. Ze verloor haar evenwicht, slaakte verschrikt een gil en tuimelde vanaf de bovenste verdieping naar beneden met een plons in het donkere water van de kasteelgracht.

Dia 86 De kasteelbewoners werden in diepe rouw gedompeld.

Onmiddellijk werd door het personeel met een tweetal boten in de gracht gedregd. Ze konden Marietje echter niet zo snel traceren en toen ze haar na verloop van enige tijd uiteindelijk toch gevonden hadden, konden ze slechts haar ontzielde lichaam bergen, daarmee de bewoners van het kasteel in diepe rouw achterlatend.

Schatgraver, wichelaar en duikbootbouwer.

Was het dan allemaal kommer en kwel rondom het kasteel. Zeker niet!

Er werd vroeger veel in verband gebracht met het kasteel. Onderaardse gangen, verborgen kamers, spoken, geheimzinnige gebeurtenissen, maar ook verhalen over de aanwezigheid van een schat in - of in de buurt van zo'n oud kasteel, staken herhaaldelijk de kop op. Het inspireerde ondernemende Dussenaren soms tot interessante daden.

Dia 87 Jan Heumelen en Toontje Weterings met huis in Dorpsstraat.

Jan Weterings was zo'n ondernemend persoon. Met zijn wichelroede zocht hij naar de schat van het kasteel. Maar Jan was ook veelzijdig. Zo testte hij parachutes door daarmee uit hoogstam-fruitbomen te springen en later zelfs uit de veel hogere populieren langs het riviertje De Dusse.

In 1934 was hij echter met een nog veel meer tot de verbeelding sprekend kunstproject bezig. Samen met zijn zwager en collega sigarenmaker Jan Heumelen - hier op de foto - werkte hij aan een uiterst geheim - maar wel degelijk kansrijk geacht project.

Dia 88 Afbeelding onderzeeër van Cornelis Drebbel.

Wellicht geïnspireerd door de eerder aangehaalde en op kasteel Dussen niet onbekende Alkmaarse uitvinder Cornelis Drebbel, was hij begonnen met de bouw van een heuse onderzeeër. Deze stond op stapel om achter het kasteel, in 't water van De Diepkes, getest te worden.

Geen houten exemplaar zoals deze van Drebbel in 1620 maar van degelijk plaatstaal. Voor het vele laswerk hadden ze buurjongen Cor 'de Smid' enthousiast weten te maken, dus dat zat wel goed.

Dia 89 Cor Lensvelt, alias 'De Smid'

Het trio 'technisch vernuft' vergaderde en bouwde op de zolder in het grote huis, annex sigarenmakerij, in de Dorpsstraat. Of het ook daadwerkelijk tot een 'maiden trip' is gekomen, is niet bekend.

[Kasteel als opvangplaats](#)

In de loop der eeuwen heeft het kasteel regelmatig als wijkplaats of veilige haven dienstgedaan. Het fungeerde als een soort van COA 'avant la lettre'. Dorpsbewoners vonden er onderdak in geval van overstromingen of ander onheil. Aanhangers van de reformatie hielden er hun eerste bijeenkomsten.

Dia 90 Beeld van de grote dorpsbrand van 1892 in Dussen.

Toen hun kerk aan De Sluis afbrandde, gingen katholieken voortaan in het kasteel naar de Mis.

Maar het kasteel werd van tijd tot tijd ook illegaal bewoond of belegerd en tijdens oorlogen bezet door: Spanjaarden, Fransen of Duitsers.

Dia 91 Moulins in de Auvergne in Midden-Frankrijk.

Begin twintigste eeuw werd Kasteel Dussen een wijkplaats voor een kloosterorde uit Frankrijk. Religieuze congregaties werden er bedreigd in hun voortbestaan, eigendommen in beslag genomen. Tal van kloosterorden verlieten toen het land.

In september 1901 arriveerden in Dussen 26 leden van de orde Carmelitessen uit Moulins in Midden-Frankrijk. Overigens was het beschikbaar stellen van het kasteel aan de zusters geen vorm van liefdadigheid van eigenaresse Marie Camille de Croix, maar meer bedoeld om de vaste lasten af te wentelen op de religieuzen.

Dia 92 Schilderij met pijprokende non, van Cornelis Dusart.

Met de komst van de 'Fraase nonnekes' ging het kasteel danig op de schop. Bij de voorburcht werd een woning voor de rector gebouwd. Om de kloosterorde zoveel mogelijk af te zonderen van de buitenwereld, werden de ramen van het kasteel dichtgetimmerd en werd rondom een hoge schutting geplaatst. Externe contacten werden onderhouden via de buitenzusters waaronder de pijprokende Anna Maria Lohman uit Haarlem (soeur Julienne de la Providence) die Nederlands en Frans sprak.

Dia 93 Kasteel als klooster met aangebouwde kapel.

Ook werd een kapel aangebouwd en wilde men de middentoren verhogen en daar bovenop een groot beeld van O.L. Vrouw van Lourdes plaatsen.

In het kasteel zelf werden zo'n 80 eenpersoonscellen gecreëerd. Doelstelling was om het aantal kloosterlingen te verdrievoudigen.

Het grote Mariabeeld kwam er niet, evenmin als de uitbreiding van het aantal kloosterlingen. De zusters bleven twee decennia. Toen ze in de zomer van 1920 terugkeerden naar Frankrijk, waren ze in aantal gehalveerd. Soeur Julienne met haar pijp verhuisde mee. Ze lieten een vervallen en qua identiteit danig aangetast kasteel achter.

Kasteel geplunderd en verkocht

Dat was zorgelijk maar bovendien, al ruim voordat de zusters uit Frankrijk het kasteel in Dussen betrokken, was de familie D'Ursel begonnen met de inventaris te plunderen.

Dia 94 August d'Ursel in België waarheen complete inventaris Kasteel Dussen verhuisde.

Ze namen letterlijk alles mee: het meubilair, de kostbaarheden, serviesgoed, zilveren bestek, schilderijen, wandkleden en tapijten. Ook de bibliotheek en het archief van het kasteel werden tot de laatste snipper papier meegenomen.

De Dussenaren reageerden woedend. Een citaat uit een ingezonden brief van een verontwaardigde inwoner. 'Roovers zijn het. Vernielers van de historie van een streek, gevoelloos voor traditie. Mijlen ver afstaand van wat er innig bloeit in het domein wat hun behoort. En dat alles om ver weg een huis te vullen met ons nationaal erfgoed'.

Dia 95 Het wapen van de familie d'Ursel met de drie merels.

Het zal geen verbazing wekken dat er weldra weinig vleiene verhalen over de inhalige familie d'Ursel in het dorp de ronde deden. Een veel gemaakte opmerking was dat de drie merels in het wapen van de familie d'Ursel beter

vervangen zouden worden door een drietal eksters, die immers de naam hebben te stelen.

Nadat Marie Camille de Croix was overleden (1910), mochten de erfgenamen onder leiding van haar zus gravin (hoog in de bol) Louise, de nalatenschap verdelen. Daaronder ook het kasteel met de landerijen; de ambachtsheerlijke titel en heerlijkheidsrechten hadden geen verkoopwaarde meer.

Dia 96 De Sluis met herberg De Koppelpaarden waar de kasteellanderijen geveild werden.

Voor de openbare veiling van de 115 hectaren land, bestond grote belangstelling. Van heinde en ver meldden zich kopers in herberg De Koppelpaarden aan De Sluis. Je kon er over de koppen lopen. De herbergier, brouwer, bakker, slager en sigarenfabrikant deden uitstekende zaken. Net als de notaris want de veiling leverde uiteindelijk meer dan twee ton op, waarvan het leeuwendeel uiteraard door de Belgen werd opgestreken. En toen moest het kasteel nog verkocht worden.

Dia 97 Molen a/d Molenkade met advertentie van veiling kasteel.

Hoewel het kasteel bij deze eerste veiling nog niet te koop was aangeboden, zag de provincie de bui al wel hangen en schreef de familie d'Ursel daarom op voorhand dwingend voor: 'dat het kasteel na verkoop niet afgebroken mocht worden'. In Dussen slaakte men een zucht van verlichting.

Juffrouw Suringar

Dia 98 Juffrouw Suringar, de nieuwe kasteelvrouwe.

Met Pasen 1924 werd het kasteel te koop gezet. Een zekere Lucas Suringar bleek de hoogst biedende. De aanschaf was speciaal bedoeld voor zijn zus Rolina. Waarom zij er de voorkeur aan gaf in Dussen te gaan wonen, is niet echt bekend. Al werd er wel druk over gespeculeerd.

Dat Rolina zich van nature een beetje vreemd en nogal teruggetrokken gedroeg, zou een familietrekje zijn. Ze verkoos de stilte, rust en veiligheid van het landelijke Dussen boven de mondaine omgeving van de elite aan de Vecht - waar ze voordien woonde - met zijn strenge regels van etiquette, kille zakelijkheid en het dwingende familieregime. Ze wilde vrij zijn, haar eigen leven leiden, in een natuurlijke omgeving, omringd door haar innigste vrienden: haar dieren.

Dat klonk allemaal nogal idealistisch. Anderen waren echter van mening dat ze door haar familie werd weggemoffeld op het platteland. Haar gedrag paste niet binnen hun sociale omgeving. Net zoals ongewenst zwangere meisjes in een klooster werden weggestopt.

Suringar-daalder

Toen Juffrouw Rolina Suringar het kasteel betrok, werd haar inboedel op maar liefst zeven landauers aangevoerd. Op elke landauer stond naast huisraad, meubels, kleren, etc. ook een grote kist vol met zilveren rijksdaalders; zeven kisten in totaal. Dat was het kapitaal van Rolina Suringar. Ze had geld in overvloed en al snel bleek dat ze er niet zuinig mee was.

Dia 99 Zilveren Daalderuitreiking tijdens carnavalsraadsvergadering.

Het geld werd bewaard in het kasteel, want in de banken had de Juffrouw volstrekt geen vertrouwen. Ze zou haar hele kapitaal verbrast hebben, maar recent zijn een aantal van deze bijzondere daalders opgedoken, tijdens de Carnavalsraadsvergadering.

Dia 100 Slapers: Jan van Tilborg en Nol Heijmans en het boek van Antoon Coolen.

Over de Juffrouw is veel geschreven. Tal van artikelen en zelfs een heel boek, zijn er verschenen over haar en over de jongemannen die voor een royale vergoeding van één gulden best bereid waren de nacht door te brengen binnen de dikke muren van het kasteel, daarmee 'de juffrouw' een veilig gevoel bezorgend.

De bekende Brabantse schrijver Antoon Coolen publiceerde in 1953 de literaire volksroman 'De vrouw met de zes slapers'.

Kasteel gered

Dia 101 Burgemeester Snijders en Marie de Wilt met het gezin.

Burgemeester Snijders komt de eer toe dat hij het kasteel in Dussen bewaard heeft voor de gemeenschap. Vanaf het moment dat het gebouw na het overlijden van juffrouw Suringar opnieuw te koop kwam, heeft hij zich beijverd om de gemeenteraad zover te krijgen dat het werd aangekocht om het te verbouwen tot raadhuis.

Dia 102 Het Raadhuis aan de Sluis dat niet meer voldeed.

Hij werd daarbij gestimuleerd door zijn baas, de commissaris van de Koningin, die al eerder had laten doorschemeren dat het bestaande raadhuis aan de Sluis niet meer aan de eisen voldeed en dat het monumentale kasteel een prima vervanger zou kunnen zijn.

Behalve als raadhuis zou er bij de verbouwing tevens een ambtswoning in gerealiseerd worden voor een nieuwe burgemeester. Want burgemeester Snijders ging met pensioen, al werd onder zijn bewind al wel gestart met de verbouwing. Maar toen brak de oorlog uit.

WO II

Dia 103 Aanvoer oorlogsmaterieel in frontgebied.

In de Tweede Wereldoorlog waren er gedurende de laatste Oorlogswinter veel Duitse militairen in Dussen gelegerd. Dussen was frontgebied.

Het kasteel werd bezet door een bataljon Duitse militairen onder commando van Hauptmann Satter. De rechthoekige middentoren van het kasteel werd door hen benut als uitkijkpost en werd om die reden herhaaldelijk door de geallieerden onder vuur genomen.

Dia 104 Kasteel-Dussen had zwaar te leiden in de laatste Oorlogswinter.

Tijdens de beschietingen was het levensgevaarlijk om je in de torens te begeven. Eén van de Duitse soldaten weigerde dan ook om de middentoren in te gaan toen er weer flink werd geschoten door de Canadezen. De Duitse commandant was razend en liet de soldaat wegens 'betoonde lafheid' executeren. Achteraf kreeg hij echter wroeging over zijn fatale beslissing.

Dia 105 Kruis in de vloer.

's Avonds laat, sloop hij naar de bovengalerij, waar hij bij de ingang naar de middentoren een kruis in de tegelvloer kraste, als boetedoening. Een tamelijk laffe vorm van spijtbetuiging, die voor hem persoonlijk namelijk geen enkele consequentie had. Het had van meer moed getuigd als hij de reputatie van de geëxecuteerde soldaat openlijk in ere had hersteld.

[Restauratie en wederopbouw](#)

Dia 106 De naoorlogse restauratie van het kasteel in volle gang.

Na de bevrijding en de vrijgave van Dussen werd de restauratie van het kasteel - waarmee voor de oorlog al was begonnen - hervat.

Dia 107 Kasteel-Raadhuis van Dussen.

Het gebouw kreeg volledig de bestemming kasteel-raadhuis. Het idee van een ambtswoning in het kasteel voor de burgemeester had men losgelaten.

Dia 108 Opening Kasteel-Raadhuis van Dussen in 1954

In 1954, een jaar later dan voorzien vanwege de watersnood, werd de opening verricht door de Commissaris van de Koningin, prof. dr. Jan de Quay. Er stond ook een toneeluitvoering op het programma. Daarna kon het multifunctionele gebouw in gebruik genomen worden door de gemeenteamttenaren en het gemeentebestuur. Maar dat niet alleen.

SNEL DOORHEEN GAAN

[Huis voor het volk](#)

Dia 109 Kasteelkelder gebruikt door verenigingen.

Het gebruik kan grofweg verdeeld worden in: de gemeentehuis-periode en de privatisering daarna.

Aanvankelijk werd het kasteel naast gemeentehuis tevens een ontmoetingsplaats voor het sterk uitdijende verenigingsleven dat dringend om ruimte verlegen zat. In de kasteelkelders werd tafeltennis gespeeld of er werd in gerepeteerd door leden van drumband DOS. Tevens hadden de verkenners van Jong Nederland er hun clubhuis.

Dia 110 Fanfare Wilhelmina geeft concert

De Dussense fanfare Wilhelmina gaf in het kasteel of in de kasteeltuin al sinds 1898 muziekuitvoeringen ten beste.

Dia 111 Schaatsen op de kasteelgracht.

In de winterdag werd er druk gebruik gemaakt van de tot ijsbaan omgetoverde bevroren kasteelgracht en na de oprichting van de Land- en Tuinbouwschool kregen de leerlingen de eerste jaren les in een van de mooie zalen van het kasteel.

Dia 112 Ooievaars nestelden op het dak en zwanen zwommen in de gracht.

Zelfs de brandweer hield er oefeningen. Wat overigens geen belemmering vormde voor het ooievaarspaar dat onverstoorbaar elk jaar nestelde op het dak van het kasteel. Onderwijl brachten de zwanen in de kasteelgracht 'zwaan-kleef-aan' in praktijk.

Dia 113 Schaakvereniging 'Het Kasteel van Dussen'.

Er werd zelfs een schaakvereniging 'Het Kasteel van Dussen' naar het imposante gebouw vernoemd.

Jongeren gingen voor muziek en dans - maar vooral voor elkaar natuurlijk - naar de 'Instuif', de jeugdsoos in de kasteelkelder. Menig jongen en meisje uit het dorp heeft zodoende hun eerste kus uitgewisseld in de rozentuin van het kasteel of in de doolhof, aangelegd in de tijdgeest van de jaren zestig, om erin te verdwalen, niet om eruit te ontsnappen.

Dia 114 Trouwen op het kasteel.

Trouwen deden ze later, destijds nog in de kerk maar ook in de majestueuze raadszaal van het kasteel.

Dia 115 Sinterklaas wordt op kasteel ontvangen.

En Sinterklaas, de goedheilig man, maakte vanaf de statige gaanderij van de binnenplaats en in gezelschap van zijn zwarte pieten zijn opwachting voor hun kinderen. Nog steeds trouwens.

Dia 116 Lekenspelen uitvoering in 1958.

De rooms-katholieke parochie organiseerde na de oorlog, als vervanger voor de traditionele Antoniusprocessie, lekenspelen in de kasteeltuin.

Dia 117 TAPTOE Dussen

Een voorbeeld dat in de jaren zeventig van de twintigste eeuw werd gevolgd door de drumband en het majorettekorps DOS - in samenwerking met de Culturele Kring - met een jaarlijkse taptoe.

Dia 118 Carnavalsraadsvergadering.

De carnavalsvierders van Klaiendam organiseren er hun jaarlijkse carnavalsraadsvergadering, waarbij de prestigieuze onderscheiding 'De Grootmedaille in de Orde van de Slapers van Kasteel-Dussen' wordt uitgereikt.

Dia 119 Scene uit de speelfilm Michiel de Ruyter met Derek de Lint.

Drukbezocht waren ook de in het kasteel georganiseerde verkiezingsavonden, als de stemmen geteld werden en de zetels verdeeld.

Tegenwoordig worden er zelfs films als Michiel de Ruyter of TV-series opgenomen.

Dia 120 Stemmige kantooruimte voor bedrijven.

Sinds de privatisering wordt er stijlvolle kantooruimte verhuurd aan het bedrijfsleven.

Dia 121 Directeur Bert Wijers van Monumentenfonds Brabant met de sleutel van de kasteelpoort.

Vanaf 2003 kwam het Kasteel-Dussen namelijk in erfpacht en tien jaar later in volle eigendom van het Monumentenfonds Brabant en voeren zij het beheer.

Dia 122 Kasteeldagen door 'Vrienden van Kasteel-Dussen'.

Van de wieg tot het graf stond vanaf de naoorlogse wederopbouw het kasteel centraal bij de doorsnee Dussenaar. Dat gebruik ervan door de lokale bevolking mag dan wat minder geworden zijn, het kasteel kan nog immer rekenen op een warm plekje in de harten van de dorpsbewoners.

Maar goed dat er sinds de verzelfstandiging een vereniging bestaat 'De Vrienden van Kasteel Dussen' genaamd. Hebben we op het kasteel toch nog een beetje onze eigen 'Muiderkring'.

Dia 123 Boekjesverkoop voor 11 euro.

